

НА МОВЕ ПАМ'ЯЦІ

Пра сляды трох войнаў на нашай зямлі і вытокі гераізму раскажа новы маштабны культурна-гістарычны праект «Вайна і мір»

Бягучы год прыходзіць у Беларусь, як і па ўсёй СНД, пад знакам 75-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Зразумела, акрамя юбілейных вайсковых парадаў і масавых урачыстасцяў да знакавай даты будзе прымеркаваны цэлы шэраг мерапрыемстваў рознага ўзроўню. Напрыклад, некалькі дзён таму з мемарыяльнага комплексу Брэсцкай крэпасці і расійскага Мурманска стартавала эстафета Перамогі, якая двума маршрутамі пройдзе ўздоўж знешніх межаў дзяржаў — удзельніц СНД і фінішуе ў маі ў Маскве, каля магілы Невядомага салдата. Але для таго, каб цапці набуткі і каштоўнасці сямідзесяці пяці гадоў мірнага жыцця, памяць мінулае вайны трэба шанаваць і захоўваць не толькі ў круглых даты, а пастаянна — штогод, штодня. А, магчыма, трэба капаць глыбей?..

— У рамках вялікага праекта «У пошуках страчанага» пачынаецца цыкл мерапрыемстваў, прысвечаных 75-годдзю Вялікай Перамогі, — інтрыгаваў публіку на нядаўняй Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы кірмашы вядомы калекцыянер, гісторык, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі «За духоўнае адраджэнне» Уладзімір ЛІХАДЗЕДАЎ. — Сутнасць яго ў тым, каб не проста паказаць 1945 год і падзеі Перамогі, але звярнуцца да вытокаў, традыцый патрыятызму, расказаць аб тым, як каваліся Перамога, адкуль узняліся тыя ідэйныя, загартаваныя людзі, якія яе набліжалі. Бо Перамога стваралася не з 1941 да 1945 года — бацькі і дзяды герояў Вялікай Айчыннай вайны былі героямі Першай сусветнай вайны, а іншыя дзяды і прададзі — героямі Айчыннай вайны 1812 года... Гэты ланцужок, па якім перадавалася любоў да Радзімы, мы і хочам паказаць у новым праекце — перадусім гэта будучыя выстаўкі, прысвечаныя вайне 1812 года, Першай сусветнай і, як апафеоз, у канцы красавіка — пачатку мая — Вялікай Айчыннай вайне. А паміж войнамі быў мір, пра які таксама важна даведацца: як, чым жылі нашы продкі? Таму і назву праекту далі сімвалічную, як у рамане Талстога — «Вайна і мір».

Першая выстаўка адкрыецца ўжо 21 лютага ў Дзяржаўным мемарыяльным музеі Якуба Коласа — на экспазіцыі, што раскажа пра падзеі 1812 года, будучыя прадстаўлены арыгінальныя літаграфіі ўдзельнікаў напалеонаўскіх паходаў Фабера дзю Фора (гэта нямецкі мастак-баталіст, які малюваў алоўкамі, фарбамі і чарнілам у кожны свабодны ад службы момант, у тым ліку занатаваў у сваіх запісных кніжках шмат беларускіх краіваідаў, а па яго малюнках паэзія зрабілі шмат гравюр, паштовак і карцін, у тым ліку ў 1830-х з'явіліся дзве аўтарскія карціны алем: «Пераход праз Бярэзін» і «Каварня ў Вільні»). Па гэтых малюнках можна будзе ўявіць сабе як шлях Напалеона да Масквы, так і вяртанне назад, у тым ліку ўдзельніц з-пад Ашмані і Сморгоні. Таксама будучы прадстаў-

ляюцца дзельніца планамі Уладзімір Аляксеевіч.

Безумоўна, праект пачынае і рэчыўны, а дакладней, кніжны, след. У канцы 2019-га ўбачыла свет кніга Аляксандра Карлюкевіча і Уладзіміра Ляхадзедава «Крыніцы памяці», у якой адначасова дакументальны і мастацкі аповед пра мясціны Беларусі, звязаныя з імянамі і лёсамі літаратараў, публіцыстаў, ваенных карэспандэнтаў Расіі ў гады Вялікай Айчыннай вайны арганічна дапаўня-

якраз загінула ў блакадным Ленінградзе... Пасля вайны ў горад прыязджаў мой дзядуля, размаўляў са сведкамі тых падзей, я таксама доўга шукаў якія-небудзь згадкі аб прабабулі. Удалося дазнацца толькі, што яна пахаваная на Пескароўскіх могілках, але я не губляю надзеі, што могуць выпадкова «ўсплыць» лісты, фатаграфіі ці іншыя дакументы. Бо падчас блакады горад усё адно не здаваўся, ён жыў — працавала пошта, нават — дзіўнава рэч — друкаваліся паштоўкі! Пакуль не буду раскрываць усіх сакрэтаў, але абяцаю, што ў кнізе будзе прадстаўлена мноства ўнікальных артэфактаў».

Праект «Вайна і мір» не завершыцца 9 мая — ён працягне жыць і развівацца, прырастаць удзельнікамі, шукаць новыя кірункі і сэнсы. Як, уласна, працягвае жыць справа жыцця Уладзіміра Ляхадзедава — праект «У пошуках страчанага», вылучаны ў 2020 годзе на Дзяржаўную прэмію Беларусі ў галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры. Бо пра нашы гарады і мястэчкі ў розныя гістарычныя перыяды ёсць што апавядаць яшчэ доўга, многа і цікава для любой аўдыторыі, перакананы калекцыянер: «У 2019 годзе ў мяне выйшла шэсць кніг у рамках праекта «У пошуках страчанага», сёлета, мяркую, будзе не менш. Дзі калекцыя старых паштовак і фотаздымкаў, якую я збіраю, ужо больш чым 40 гадоў, таксама штогод пашыраецца — работы хапае!»

Вікторыя ЦЕЛЯШУК.

Юлія Рывея ПІРЦЕЛІГА

лены літаграфіі па карцінах вядомага мастака-баталіста Васіля Верашчагіна.

У праекта, расказвае Уладзімір Ляхадзедаў, ужо ёсць партыёны, гатовыя даць свае пляцоўкі для наступных экспазіцый: Нацыянальная і Прэзідэнцкая бібліятэкі Беларусі, Дзяржаўны музей ваеннай гісторыі, выказалі зацікаўленасць і некаторыя іншыя ўстановы. «Мяркую, выстаўкі — а я бачу шэраг экспазіцый, магчыма, каля дзясятка — будучы, па-першае, перасоўныя і пройдуць як у музеяў і бібліятэках, так і, напрыклад, у розных навуковых установах; па-другое, выключна арыгінальныя — ніякіх копіяў, толькі сапраўдныя гістарычныя рэчы і творы мастацтва, кнігі, паштоўкі, літаграфіі XIX—XX стагоддзяў; па-трэцяе, бясплатныя для наведвальнікаў, бо маюць перадусім асветніцкую задачу», — пералічвае калекцыянер.

У канцы красавіка, як мяркуюць арганізатары, усе выстаўкі зноў аб'яднаюцца ў адзін суцэльны праект і будучы экспанаваная разам у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Таксама тут плануецца правесці круглы стол з удзелам калекцыянераў і пісьменнікаў з Расіі, Украіны, Літвы, Латвіі, Эстоніі, Польшчы, Германіі і іншых краін. «Хочацца зрабіць гэты форум — не, не фінальным акордам, але культурна-нацыянальнай праекта, гучным і яркім напамінам пра каштоўнасць дружбы народаў і мірнага неба над нашымі галавамі, і каб менавіта Беларусь стала тым месцам, дзе аб'ядноўваюцца мірныя, стваральныя ініцыятывы, дзе злучаецца наша агульная гістарычная памяць», —

юць ілюстрацыі: старыя — з калекцыі паштовак Уладзіміра Ляхадзедава, сучасныя — з фотатэкі БелТА.

Рыхтуюцца да выхаду яшчэ дзве кнігі — адна з іх так і будзе называцца, «75 год Вялікай Перамогі», другая будзе прысвечана блакадзе Ленінграда. У яе трапяць, напрыклад, унікальныя лісты і дакументы блакаднікаў рознай нацыянальнасці, у тым ліку беларусаў. «Гэта тэма блізкая і балючая мне асабіста, — прызнаецца Уладзімір Ляхадзедаў, — бо мая прабабуля

Афіцыйна

— Гаворка ідзе не толькі пра 75 гадоў Вялікай Перамогі, гэта тэма значна шырэйшая, — падкрэслівае **намеснік міністра інфармацыі Беларусі Ігар БУЗОВСЬКІ**. — Мы хочам паставіць тлустую кропку ў гісторыі кровапраліцця на беларускай зямлі, кропку ў войнах — каб застаўся толькі мір. Якім чынам? Праз праект «Вайна і мір», які пройдзе ва ўсіх рэгіёнах Беларусі, — мы плануем, што музейныя кампазіцыі, створаныя на базе калекцыі Уладзіміра Ляхадзедава, у кожнай вобласці будучы дапаўняцца рэгіянальнымі весткамі і тэматычнымі праектамі. Цяпер нават складана сказаць, колькі маштабна будзе гэты праект, — спадзяюся, ён атрымаецца значна шырэйшы, чым меркавалася напачатку, бо ўжо ёсць многа ахвотных да яго далучэння. Напрыклад, калегі Уладзіміра Ляхадзедава з розных краін прывязуць у Мінск унікальныя архіўныя дакументы — сапраўдныя паштоўкі, фатаграфіі, гравюры, партызанскія часопісы (некаторыя з іх захаваліся толькі ў адзінкавых экзэмплярах і толькі ў прыватных зборах) аб вайне і міры — аб усіх трох войнах і перыядах мірнага жыцця паміж імі — на тых землях, дзе кожны з іх жыў, каб прадставіць гэтую тэму на міжнародным узроўні і расставіць акцэнты ў размове пра вайну і мір. Такім чынам, дзякуючы асабістым кантактам паміж калекцыянерамі многія дакументы будучы ўпершыню паказаны ў Беларусі, а сам праект прагучы ў тым ліку за межамі краіны. Кульмінацыйны, святочны акорд праекта «Вайна і мір» будзе прымеркаваны да 9 мая, але канцэпцыя праекта дазволіць яго стаць доўгаіграючым і дзейнічаць на працягу ўсяго года, а далей, магчыма, перарасць ў нешта большае. Так, падчас кніжнай выстаўкі ў Мінску прадстаўнікі пасольства Расійскай Федэрацыі афіцыйна пацвердзілі намер прадставіць праект у Расіі, і ў пэўняй колькасці зацікаўленых неўзабаве яшчэ павялічыцца.